

La Sara, que pateix la síndrome de Lennox-Gastaut, es mira la seva mare.

PRATS I CAMPS

Pel somriure de la Sara

L'administració autonòmica valenciana ofereix, en l'aplicació de la llei de dependència, unes xifres d'escàndol. Analitzem en aquest reportatge les claus d'una situació desesperant per a milers de persones.

La seva mirada captiva de seguida els visitants. Té pocs anys, el somriure lluminós, una mare que l'abraça cada dia i la síndrome de Lennox-Gastaut. La seva vida és una dels milers d'històries que podrien

il·lustrar aquest reportatge, que de seguida s'endinsarà en lleis i incompliments i misèries, però que ha volgut començar amb el gest i els ulls nets de la Sara. Per recordar-nos qui hi ha darrere de les xifres. O davant.

■ **39/2006.** “La present llei té com a objecte la regulació de les condicions bàsiques que garanteixin la igualtat en l'exercici del dret subjectiu de ciutadania a la promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència, en els termes establerts a les lleis, mitjançant la creació d'un sistema per a l'autonomia i atenció a la dependència [SAAD], amb la col·laboració de totes les administracions públiques.” Així comença l'article 1 de la llei 39/2006, de 14 de desembre, de Promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència, aprovada al parlament espanyol (i que, si d'una banda va rebre crítiques perquè envaïa competències autonòmiques, d'una altra va despertar moltes expectatives en les persones que se'n podien veure directament afavorides). Va entrar en vigor l'1 de gener

del 2007, i entre els seus principis hi ha “el caràcter públic de les prestacions” del SAAD, la “transversalitat de les polítiques d’atenció”, la “valoració de les necessitats de les persones, atenent criteris d’equitat per a garantir-ne la igualtat real” i la “personalització de l’atenció”.

La llei és estatal, però, de fet, la tasca de planificar i dirigir els serveis per assolir-ne una execució eficient correspon a les administracions autonòmiques. Al País Valencià, però, l’actuació de la Generalitat en aquest àmbit ha estat qualificada d’“alarmant”, cosa que ha impulsat associacions i col·lectius de persones en situació de dependència, professionals, familiars i sindicats (són 15 plataformes i més de 100 entitats) a crear una plataforma conjunta en defensa d’una llei que, expliquen, és objecte de boicot per part del govern Camps “mitjançant canvis en el procediment administratiu, burocratització i desestimació de recursos”.

■ **“Un niu de recomanats”.** L’Agència Valenciana de Prestacions Socials SA (Avapsa), l’empresa creada per la Generalitat per tal de gestionar la tramitació de la llei, ha esdevingut, a la pràctica, una estructura paral·lela a la dels serveis socials públics. És, de fet, l’encarregada de valorar el grau de dependència de cada sol·licitant i proposar-li el programa individualitzat d’atenció (PIA) a què pot tenir accés. Les crítiques per falta de professionalitat i gestió desordenada se succeeixen. Es perden expedients, s’allarguen els processos i obliguen els afectats a anar de finestreta en finestreta armats de paciència i, sovint, també del mateix document que ja han portat en alguna altra ocasió. Tal com ens explica Maria Núñez, membre de la Plataforma en Defensa de la Llei de Dependència, “abans anaves als serveis socials de base, el treballador social t’atenia, estudiava el teu cas i et donava el recurs. Ara han fet difícil allò que era fàcil”.

Cal no oblidar, a més, que la llei estatal obliga que totes les decisions d’aquesta empresa pública comptin amb l’aval i la cobertura legal de la Conselleria de Benestar Social, amb la qual cosa gestions i paperassa, en comptes de simplificar-se, s’han multiplicat: els expedients van passant d’una banda a una altra i, entre viatge i viatge (i amb perill

EL TEMPS

Milers de persones van omplir els carrers de València, el dia 16 de maig, a la “Marxa taronja” en

de quedar pel camí: Avapsa ja ha canviat tres vegades de seu), el temps corre i les persones dependents romanen sense els ajuts a què tenen dret legal.

Per a reblar el clau, hi ha la qüestió del personal. Ells són els encarregats de decidir quin nivell de dependència té cada sol·licitant. És una feina que reclama coneixements i sensibilitat. Però les queixes pel tracte i pels resultats del seu barem s’amunteguen. A la Conselleria no li va semblar que els funcionaris dels serveis socials complissin el perfil adequat per a la tasca i va optar per contractar nous treballadors, en un procés de selecció que la diputada d’EUPV d’aleshores, Glòria Marcos, va qualificar de “clientelista”. De fet, el sistema no va seguir els principis d’accés al treball públic, i tot allò de la publicitat, el mèrit i la capacitat va quedar reduït a haver realitzat un curset del qual, fins aleshores, denunciava Marcos, “gairebé ningú no sabia que existia” i presentar-se al Servef, el servei valencià d’ocupació, com qui va a sol·licitar feina a una empresa privada qualsevol.

Sempre hi haurà qui dirà que va ser una casualitat inefable, però el cas és que el 13 de novembre del 2006 va ser una data de molta activitat, a València: els responsables d’Avapsa van establir els requisits que havien de complir els futurs “agents de desenvolupament social” (que així els anomenen), entre els quals tenia pes específic haver assistit al famós “curs de valoració de persones en situació de dependència”. Però és que aquell 13 de novembre també s’acabava, curiosament, el curset acreditatiu *ad hoc*. I, el mateix 13, arribaven al Servef els primers demandants de feina, autopresentats com a (qui ho havia de dir) “agents de desenvolupament social”. I és clar, foren contractats. Antoni Torres, diputat del PSPV, ha definit sense embuts aquesta empresa: per a ell Avapsa és, senzillament, “un niu de recomanats”.

■ **Silenci negatiu.** Hi ha dos elements que han entrat en joc al territori que actualment administra Francisco Camps per a fer encara més penosa l’espera dels qui necessiten les prestacions que reco-

defensa de la llei de dependència.

neix la llei de dependència: el silenci negatiu i la manca de retroactivitat.

Al contrari d'allò que s'aplica en uns altres àmbits, en el cas dels valencians que necessiten ajut per a la seva autonomia personal, si de cas l'administració triga tant a respondre que no ho fa, en comptes de decantar la balança a favor del ciutadà afectat per la incompetència oficial i donar per bona la seva sol·licitud, passa a l'inrevés: la disposició addicional onzena de la llei de pressuposts per al 2008 ja va establir que, en el cas dels procediments "per al reconeixement de la situació de dependència i del dret a les prestacions del sistema valencià per a les persones dependents, el venciment del termini màxim sense haver-se dictat i notificat resolució expressa determinarà la desestimació de la sol·licitud formulada per silenci administratiu". Aquí, per tant, qui calla no atorga: denega. I fa passar el temps.

La plataforma recorda que les xifres són, en realitat, en aquest cas, persones amb noms i cognoms. Per això, cada vegada que posen sobre la taula la dada

Xifres eloqüents

De vegades, els nombres parlen. Un repàs succint d'algunes de les xifres que genera l'aplicació de la llei de la dependència al País Valencià permet de descriure amb diàfana claredat una situació que, d'una altra banda, semblaria difícil de creure.

6.500 persones s'han mort al País Valencià mentre esperaven la prestació.

72% és, entre totes les queixes que va rebre la Sindicatura de Greuges entre el gener del 2008 i el juliol del 2009, el percentatge de les que fan referència a qüestions relacionades amb la mala gestió de la dependència.

0,94% de la població del País Valencià ha presentat sol·licituds per a prestacions aplegades a la llei de dependència. En les dades per comunitats autònomes que publica periòdicament el Ministeri de Sanitat i Política Social espanyol (aquestes són de l'1 d'octubre), el País Valencià hi ocupa sempre les darreres posicions: només supera Madrid, amb un 0,69%. La dada del Principat de Catalunya és del 2,12% i la de les Illes Balears, del 1,69%. Al capdamunt de la llista hi ha Andalusia, on les sol·licituds arriben al 3,75% de la població. Entitats i associacions valencianes denuncien la reiterada manca d'informació i el penós procés burocràtic que, indefectiblement, s'associen a les gestions en aquesta qüestió.

0 persones reben ajut a domicili.

42,95% de les prestacions que reparteix l'administració valenciana són per a atenció en residències. Un cop més, només és superada pel govern de la comunitat de Madrid, que hi dedica el 73,47% de les prestacions. La mitjana de les autonomies se situa al voltant del 20% (una mica per sota a les del país: el 18,99% a les Illes Balears i el 16,34% al Principat de Catalunya).

70 de 2.560: la Plataforma de l'Alcoià i el Comtat fa un seguiment exhaustiu de l'aplicació de la llei, amb les dades que arreplega dels serveis socials de cada ajuntament: el 5 d'octubre, de 2.560 sol·licituds comptabilitzades, només s'havien atorgat 70 ajuts. Mentrestant, ja hi ha hagut 174 baixes per defunció...

estremidora, hi afegeixen de seguida el record concret per a la mare, el fill, l'amic que han desaparegut mentre esperaven el reconeixement de la prestació: 6.500 persones.

A més, els afectats denuncien que, com en una burla macabra, se succeeixen els casos en què, "en un breu termini després de la defunció del sol·licitant, es resol l'expedient que feia tant de temps que es tramitava". Quan ja no cal, arriba la resolució. I sempre és positiva. Aquestes situacions "frustrants

i incomprensibles" provoquen un dolor afegit als familiars que ningú no comptabilitza.

■ **Retroactivitat per a rics.** La Generalitat Valenciana té una peculiar manera d'aplicar la retroactivitat. Perquè, d'una banda, hi ha la llei, sí: en aquest cas, un decret del govern valencià mateix (171/2007) que estableix que "el reconeixement de la situació de dependència i el dret a les prestacions o serveis s'entendrà produït a partir de l'endemà de

Sara, Rosa i Voro han de reclamar respecte per un dret que ja tenen: l'autonomia personal.

la data de la presentació de la sol·licitud al registre de l'òrgan competent per a la seva tramitació". L'endemà de la presentació de la sol·licitud. Per tant, tot el temps que passa a partir d'aleshores, quan tens el dret reconegut però no el pots exercir perquè el *com* roman en tràmit, s'haurà d'abonar, quan sigui l'hora, amb efecte retroactiu. Però resulta que si d'una banda hi ha la llei, d'una altra hi ha els governants. I aquests fan l'orni. O van traient cartes marcades d'una màniga tan ampla com el sastre de torn l'hagi volguda cosir.

Perquè diuen que sí, que la reconeixen, la retroactivitat, des que es presenta la sol·licitud "o des de la data en què es rep el servei si és posterior", però -atenció- "sempre que s'acreditin les despeses derivades de la persona dependent en un centre residencial" o "d'un curador donat d'alta a la seguretat social". És a dir, si has pogut contractar un curador, bé. Però si no has tingut mitjans per a fer-ho i, a sobre, algun membre de la família ha hagut de deixar de treballar per atendre el malalt (com passa tot sovint), res de res. En resum, per tant, les persones amb rendes mitjanes o baixes seran, precisament, les que no rebran cap endarreriment. Sembla el món a l'inrevés. El president d'ERPV, Agustí Cerdà, que va acompanyar una delegació de la plataforma a Madrid, on van presentar formalment les seves queixes al defensor del poble, declara que "això que passa és tan vergonyós que sembla mentida. No cal dir que posarem tots els mitjans al nostre abast per aconseguir que els drets adquirits deixen de ser conculcats".

La plataforma il·lustra la situació de

molts amb un exemple gràfic i estremidor: el cas d'un "menor d'edat paralític des del seu naixement i catalogat com a grau III nivell II" (el màxim) al qual deneguen aquesta retroactivitat perquè no troben que hagi acreditat "la data d'inici del servei prestat pel curador no professional". I es pregunten: "Realment es pot arribar a pensar que un menor d'edat amb mobilitat reduïda dependent 24 hores del dia pot haver sobreviscut sense cura dins l'entorn familiar?"

■ **Sense remordiments** Des que es va començar a aplicar la llei de dependència, el govern de Francisco Camps ja ha tingut tres noms diferents a la Conselleria de Benestar Social. El fet, és clar, no afavoreix precisament la fluida implantació de res. En tot cas, si Angèlica Such n'és, des de l'estiu, la titular, i Alicia de Miguel va fer les primeres passes, ha estat Juan Cotino, l'home que es fa dur a missa amb cotxe oficial, la cara visible del desgavell.

Tot just feia uns mesos de l'entrada en vigor de la llei, que el nou conseller va posar de cap per avall l'organigrama dissenyat per De Miguel: van canviar persones i funcions, i el remodelatge departamental va portar una llarga paràlisi del procés. De fet, Cotino va trigar ni més ni menys que un any i tres mesos a tenir enllestida l'estructura administrativa per a la gestió d'aquesta llei. I va aconseguir un dels pitjors índexs de tot l'estat espanyol (al costat del Madrid d'Esperanza Aguirre) en l'aplicació.

El numerari de l'Opus Dei Juan Cotino va declarar no tenir "remordiments ni cap problema ètic", però el cas és que, des que va ocupar la cadira de Benestar Social, el grup Savia, una xarxa de residències per a persones de la tercera edat vinculada a la seva família, va veure com augmentava d'un 170% el volum de places concertades amb la Generalitat: de 716 places subvencionades el 2006, van passar a tenir-ne 1.938 a final del 2008.

Juan Cotino respon iradament les preguntes que li fan sobre les incompatibilitats dels negocis familiars amb els seus càrrecs públics: especialista en el cop de pit i les sortides de to, diu coses com ara "jo mai no renunciaré a la meua família" o "també tenia germans amb horts quan vaig ser conseller d'Agricultura", però el cas és que les

empreses del seu cercle més proper, a més de créixer exponencialment amb contractes de la seva conselleria, han tingut alguna cosa més que *relacions perilloses* amb la xarxa Gürtel: Savia és el nom comercial que s'ha atorgat Gerocentros del Mediterráneo SL, l'empresa que presideix Sedesa Concesiones, una filial de Servicios de Excavaciones SA (Sedesa). Va ser el pare de Cotino, qui va fundar aquest grup, i la gestió actual és a les mans d'un nebot del conseller, Vicente Cotino Escrivà. Sedesa ha estat vinculada a la ramificació valenciana a la trama Gürtel i aquest seu nebot va participar, al costat d'Álvaro Pérez, *el Bigotes*, en una famosa festa a Marràqueix per celebrar-hi l'aniversari de l'ex-director de Canal 9, Pedro Garcia (que dimití per aquestes relacions amb la xarxa de corrupció).

Actualment, Juan Cotino és conseller de Medi Ambient, Aigua, Urbanisme i Habitatge. Sedesa també treballa al camp immobiliari, de les depuradores o els parcs eòlics.

■ **Cal triar?** A qui sí que apliquen un estricte règim d'incompatibilitats, en canvi, és als serveis que s'atorguen a les persones que són avaluades per Avapsa: la Generalitat valenciana ha establert com a excloents l'accés "a un servei públic o concertat d'atenció i cura" (per exemple, centres ocupacionals o centres de dia, que no són la mateixa cosa, per bé que l'administració valenciana tendeixi a una insistent homologació) i la prestació econòmica per a cures en l'entorn familiar o per a assistent personal, etc. Quan s'acaba l'horari del centre de dia, s'acaba la prestació. Tant se val si la persona no es pot moure sola tampoc, òbviament, un cop deixa el centre: si aconseguixes plaça, ja no tens dret a cap ajut econòmic per possibilitar les atencions que necessitis *fora d'horari*.

Com ho resumia nítidament l'Observatori Valencià de la Dependència (integrat per professionals i directores de serveis socials, professors de treball social, entitats ciutadanes i sindicats) els decrets del govern valencià que desenvolupen la llei de dependència, "en comptes de sumar i millorar, resten i penalitzen".

Núria Cadenes